

Cél és feladat. Itt teljesen elfogadhatjuk a szerző célkitűzését, mely összhangban a hivatalos körülírással a középiskolai nevelés feladatát így határozza meg: „a tanuló fejlődését úgy kell irányítanunk, hogy a tanuló képességei mindenkor az életkorhoz és az egyéniséghez mérten a lehetőségig fokozódjanak, a hivatásérzet pedig Isten, haza és önmaga iránti kötelességek tudatában alakuljon ki.” — *A nevelés korlátai.* A tanuló egyénisége, a középiskolai nevelés körülményei.) *A tanuló egyénisége. A tanuló fejlődése.* (A gyermekkor vége, a serdülés kora, az ifjúkor kezdete.) *A középiskolai nevelés helye és szerepe az egész nevelésben. Eszközök és eszközlők. Követelmények.* (Műveltség, főiskolára való előkészítés, hivatásérzet kialakulása, a követelmények biztosítása.) *A nevelés munkaterve.* (A család, az iskola, környezet-hatások. Összevonások az oktatásban, anyagredukciók, tanterv felépítése, tantervi utasítások.) *Az oktatás fogalma.* (A képesség fogalma; az aktivitások kialakulása, értékmódszer kialakulása.) *Az oktatás módja.* (Rávezetés az oktatásban, problémátadó módszer, a problémaadás előkészítése, a probléma megfogalmazása, a problémák megoldása.) *Az oktatás gyakorlatához.* (Tanmenet készítése, óraterv készítése, fegyelmezés, osztályozás, osztályélet, tankönyv.) *A nevelés gyakorlatához.* (Környezethatások irányítása, önképző foglalkozások, önképzőkör szervezése, egyéni nevelés, osztályfőnöki óra, testi fejlődés irányítása, első osztály, előkészítő osztály.) *Irodalmi tájékoztató.* Nem volna érdektelen, hogy az egyes fejezetek főbb gondolatait legalább röviden ismertethetnénk, de egy vázlatos ismertetés is túl nagy anyagot hozna egybe, hisz az ilyen enciklopédikus mű, éppen szerkezeténél fogva, igen sok kérdést érint. Nagy előnye e műnek, hogy annak megírásánál a gyermekfejlődéstani elveket is számba vette s hogy az oktatás módjánál az újabb cselekedtető tanítási módszereket is tárgyilagos figyelemre méltatta. Művének megírásánál a szerző széleskörű irodalmi tájékozottsággal dolgozik, a mű végén adott irodalmi tájékoztatóban a hazai és külföldi pedagógusok idevágó újabb jelesebb műveit csaknem mind felsorolja s azokat problémakörök szerint rendszerbe is foglalja. — Mindazok, kik a nevelés és oktatás egyes kérdéseiben elmélyülni kívánnak, jó útmutatást kapnak az egyes problémák megválasztására, a kezdő és gyakorlati pedagógusok pedig, habár vázlatosan is, de világos összefüggésben láthatják azokat a szétágazó feladatokat, melyeknek szolgálatára nevelői lelkületükkel vállalkoztak.

A művet melegen ajánljuk a tanári könyvtárak pedagógiai műveinek kiegészítésére.

Kratofil Dezső.

Busák Béla: Így fogalmaztunk mi! Budapest, 1936. N. 89, 148 l. Ára 4 P.

A fogalmazástanításban érvényesülhet legtökéletesebben a munkaiskola elve, mert itt nyilatkozhatik meg legjobban a tanuló alkotótevékenysége és tehetsége. Persze csak abban az esetben, ha a tanuló erre kellő indítékot kap. A fogalmazástanítás a gyermek fejlődési szükségleteihez alkalmazkodó nevelés jelent. Itt arról van szó, hogyan kell a tanuló jellemét befolyásolni, hogy kifejező készsége fejlődjön? hogyan kell a tanulóra hatni, hogy lelki tartalma kifejezésre törekedjék? hogyan kell a tanuló alkotó képességét megindítani? A valóságselemek egyszerű közlése nem biztosítja a kívánatos eredményt. A

megoldás eredményes módja a valóságelemeknek szemléletes történéssel, hangulati színezéssel, belső mozgalmassággal, lelki feszültséggel való kísérése. Így elősegítjük a tanuló egyéniségének a kibontakozását mert a fogalmazási munkákban minden sablontól mentesen a tanuló egyéniségének minőségi jegyei nyilvánulnak meg. Ebben az ú. n. *szabad fogalmazásban* is van „előkészítés“, de ez nem a fogalmazási feladat tartalmának közlésében vagy aprólékos megbeszélésében áll, hanem nem más, mint a tanuló alkotó munkáját megindító erőrugó: a *ráhangelés*.

Ha ilyen szemmel vizsgáljuk a szerző könyvét, mindjárt észrevesszük, hogy a pontos tárgyi-tartalmi előkészítés alapján áll, vagyis a szabad fogalmazással szemben az ú. n. *kötött fogalmazás* híve. A *kötött fogalmazásban* nem a tanuló lelki tartalma, hanem a tanár gondolatai jutnak kifejezésre.

A szerző korszerűtlen módszeres eljárásának megvilágítására álljon itt néhány jellemző példa.

Részlet „A szomorúfűz“ c. olvasmány tárgyalásából (II. oszt.). „— Mit mond az olvasmány, hogy állottak régen a szomorúfűz ágai? Egész mondattal felelj! Kezdd így a feleletet: Régente ... — Régente a szomorúfűz ágai éppúgy felfelé állottak, mint a többi fáé. — Hanem egyszer az történt, hogy szb. mondattal felelj! Kezdd így a mondatot: Hanem egyszer az történt, hogy stb. — Hanem egyszer az történt, hogy Krisztus urunkat üldözték a rossz emberek. — Mivel Krisztus urunk nagyon elfáradt, mit csinált? — Mivel Krisztus urunk nagyon elfáradt, leült egy fűzfa alá pihenni, — Amint leült, a fűzfa ágai egyszeriben mit csináltak? — Amint leült, a fűzfa ágai egyszeriben lehajoltak. — Miért hajoltak le? — azért, hogy elfedjék az üldözők szeme elől. — Tegyétek össze azt a két mondatot, vagyis feleljetek arra a kérdésre: Amint leült, a fűzfa ágai egyszeriben mit csináltak, és miért? — Amint leült, a fűzfa ágai egyszeriben lehajoltak, hogy elfedjék az üldözők szeme elől.“ A feleletek bekerülnek a fűzetbe, s az olvasmány számonkérése a következő órán ugyanúgy történik.

Szemelvény a „Miért olyan csavargós a Tisza folyása?“ c. dolgozatirási órából (I. oszt.): „— Tudta a jó Isten, mit csináljon a Tiszával? — Nem tudta! — Aki nem tud valamit, mit csinál azon? Egy szóval! — Gondolkodik. — Mit csinált hát a jó Isten? — Gondolkozott. — Min gondolkozott? Ne feleljük el, azt mondtuk, hogy a Tiszának még nem volt helye! — Azon gondolkozott, hogy hová helyezze el a Tiszát. — Feleljük most már egész mondattal a kérdésemre. Mikor min mit csinált a jó Isten? — A világ teremtésekor azon gondolkozott a jó Isten, hová helyezze el a Tiszát. — Mit mondott erre Jézus Krisztus? — Jézus Krisztus erre azt mondta: Csak bízd rám, atyám, majd én eligazítom. — Hogy tudnók ezt saját szavainkkal kifejezni? Tegyük fel, azt kérdezem tőletek: Ki hajlandó egy csomó könyvet felhordani a könyvtárba? Erre feláll öt fiú s azt feleli, hogy ők szívesen megteszik. Tehát ez az öt fiú mit csinált? A könyvhordásra...? — Vállalkozott. — Úgy van! Tehát Krisztus urunk is mit csinált? — Krisztus urunk is vállalkozott. — De mire? A könyv szavával és egész mondattal! — Krisztus urunk vállalkozott, hogy ő majd eligazítja a dolgot. — Azzal mibe mit fogott? — Azzal egy aranyos ekébe befogott egy szamarat. — És mit kezdett csinálni? — Elkezdett szántani. — Feleljünk most már egy mondattal a kérdésemre: Azzal mibe

mit fogott és mit kezdett csinálni? — Azzal stb.“ Két-három mondat leírása után megáll a munka, elolvassák és megvizsgálják, a végén pedig egy tanuló felolvasza a kész dolgozatot.

Arány János: „A bajusz“ c. költeményének tartalmát a következő vázlat alapján fogalmazzák meg a tanulók (III. oszt.); Bevezetés: Ki élt és hol? A falubeliek minek nevezték és miért? (Ne részletezzük!) Ide átmenet kell: *pedig — de —* szókkal! Tárgyalás: Új bekezdés. Átmenet. Az oláhcigányok, a vajda, a fürdő. (Ne részletezzük!) Befejezés: Ahogy a költemény végződik.“

Ideiktatunk még néhány kérdést a könyvből: „Nem sokat mit csináltam, hanem...?“ „Az öröm az embernek mién is meglátszik?“ „Mjje mit tölt be?“ „Ágaim mik mit csinálnak?“ „Mikor kinek mit ígért a szultán?“ „Mit is tanultunk, ha örülünk, ha félünk, ha fáj valamink, vagy ha nagyon csodálkozunk valamin, milyen mondattal fejezzük ki magunkat? Egész mondattal feleljétek!“

A fogalmazástanításnak eme módja csírájában elfojtja a tanuló egyéni kezdeményezését; a kérdésekhez csupán annyit fűzünk, hogy azokat föltétlenül távol kell tartani az iskolától.

A mondatszerkesztési készség és a jó egyéni stílus fejlesztése csak a tanulók készítette fogalmazványok tervszerű ellenőrzésével, vagyis a dolgozatok közös megbírálásával érhető el. Ezt a munkát egyetlen magyar óra sem nélkülözheti. „Az írásbeli dolgozás a tanításnak nem különleges függeléke, hanem szerves feladata; a dolgozást a tanítás központjához lehetőleg közel kell vinni“ — mondja a középiskolai utasítás. Az olvasmányok szétszedése ú. n. „irányító, vagy építő kérdések“ segítségével eltereli a tanulók figyelmét az olvasás igazi céljától. A szerző szerint: „a tanulók a kérdésre adott feleletekkel akarva, nem akarva“ felépitik az olvasmány tartalmát, pedig az a helyes tanítás, ha a tanulók *csakis akarva* vesznek részt a munkában. A modern fogalmazástanítás mellözi a költemények tartalmának leírását, mert ilyen feladat a költői mű lerombolását kívánja meg a tanulótl.

Ha Busák Béla könyve nem is felel meg a korszerű fogalmazástanítás követelményeinek, de minden sorából a fáradságot nem kímélő és a gyermekeket őszintén szerető pedagógus szól az olvasóhoz.

Szántó Lőrinc.

Magyar paraszt mesék. Kiadják *Illyés Gyula* és *Ortutay Gyula*. *Buday György* rajzaival. Budapest, 1936. Franklin Társulat.

Az új képeskönyv a magyarság egyik legszínesebb kincsét, a népmesét viszi be a gyermekszobába. A népmese irracionális világa mindig közelállt a gyermekek képzeletéhez, csak újabban kísérleteznek, — nézetünk szerint reménytelenül, — hogy a másutt már különben is levitézlett realizmust a gyermekkönyvekbe bevigyék. Különben már itt is az ideje végre, hogy a magyar gyermek lelkevilágától alapjában véve távoleső német és amerikai gyermekkönyvek gyakran rossz fordításai helyett egy egészséges magyar jellegű ifjúsági irodalom alakuljon ki. Távol áll tőlünk, hogy a Gyöngyösbokréták műnépiességének ifjúsági megfelelőjét követeljük. Az előttünk levő könyv ép jól megmutatja a helyes utat. A minden szempontból kitűnően szerkesztett meséskönyv teljesen hozzáértők munkája. Anyagát egyik kitűnő: